

Araştırma Makalesi/ Research Article

Cato ve Roma Muhafazakârlığı

Necmettin Bilik*

(ORCID: 0000-0002-4736-566X)

Makale Gönderim Tarihi

15.10.2024

Makale Kabul Tarihi

24.12.2024

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Bilik, N., "Cato ve Roma Muhafazakârlığı", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9/ Özel Sayı: Dr. Selma Pehlivan'a Armağan (2024): 1779-1809.

APA: Bilik, N. (2024). Cato ve Roma Muhafazakârlığı. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9 (Özel Sayı: Dr. Selma Pehlivan'a Armağan), 1779-1809.

Öz

Romalılar değişim ve adaptasyon yeteneği ile Akdeniz dünyasında etkili olan politik bir toplum idi. Bu yetenekleri ile Hellen kültür etkisine karşı kültürel kimliğin korunmasında başarılı oldukları çeşitli stratejiler kullandılar. Ancak İtalya ve Hellenistik dünyadaki askeri fetihler sonucunda, üstünlük ve savaşların getirdiği olağanüstü zenginlik, Roma toplumunu olumsuz etkileyerek Hellen kültür etkisine karşı daha açık bir hale getirdi. Bu çalışmada Orta Cumhuriyet Dönemi'nde Romalıların karşılaştığı, günümüzde Roma'nın Hellenizasyonu olarak tanımlanan, kültürel değişimin tasviri yapılarak bu değişimi Romalılık için tehdit olarak algılayan M. Porcius Cato'nun yaşadığı zamanın sorunlarına ve Roma kültürel kimliğinin değişimine karşı muhafazakâr tavrı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Roma, Cato, kültürel değişim, muhafazakârlık, Hellenizm.

* Öğr. Gör. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Gıda İşleme Bölümü, Türkiye, nbilik@adiyaman.edu.tr.

Lecturer, Ph. D., Adıyaman University, Vocational School of Technical Sciences, Department of Food Processing, Turkey.

Cato and Roman Conservatism

Abstract

The Romans were an influential political society in the Mediterranean world because of their ability to change and adapt. They resorted to various strategies to successfully preserve their cultural identity against the influence of Hellenistic culture. However, the superiority and extraordinary wealth brought by the wars as a result of the military conquests in Italy and the Hellenistic world negatively affected the Roman society and made it more open to the influence of Hellenistic culture. In this study, the problems encountered by M. Porcius Cato, who perceived the cultural change known as the Hellenization of Rome today as a threat, and his conservative stance against the changes in the Roman cultural identity will be examined.

Keywords: Rome, Cato, cultural change, conservatism, Hellenism.

Giriş

Antik çağda politika ve kültür, devlet ve toplum temelde farklı kategoriler değildir. Dolayısıyla sanat, kültür, din ve günlük yaşamdaki kültürel temaslar ve etkileşim politik yapıya ve devlet yönetimine etkide bulunmaktaydı ve tersi. Roma, etnisiteye dayanmayan kültürel kimliği ile İtalya ve Akdeniz dünyasında kent devleti kimliğini aşan bir politik toplum olarak varlık gösterdi. Güney İtalya'daki Hellen yerleşimleri ve Etrüskler ile sekizinci yüzyıla¹ dayanan kültürel temaslar ile başlayan etkileşimde Romalılar, Hellenleşmeye karşı tek ve her zaman tutarlı bir tutum içinde olmadılar². Üçüncü yüzyıla kadar dönem dönem ivme kazanan bu temaslarda Hellen kültür unsurları, Roma yaşam tarzına entegre edildi ve uyum sağlandı. Ancak üçüncü yüzyılda ve ikinci yüzyılın ortalarına kadar olan sürede, Hellenistik dünya ve kültür ile temas, koşulları ve sonuçları ile öncekinden farklıydı.

İtalya'daki kentlere ve Doğu'da Hellenistik krallıklara karşı üstünlük sağlanması ve askeri fetihler sonucunda, Roma kenti, hem Akdeniz dünyasının yeni güç merkezine, hem de, Hellenistik dünyadaki maddi zenginliğin, yağmalanan sanat eserlerinin ve nitelikli Hellen köle

---

¹ Bu yazıdaki tarihler aksi belirtilmedikçe İÖ'dir.

² Paul Veyne, "The Hellenization of Rome and the Question of Acculturations," *Diogenes* 106 (1979), s. 4.

nüfusunun aktığı, Hellenistik kültür ve sanatın yeni merkezine dönüştü³. Roma'nın olağanüstü bir şekilde zenginleşmesi, köle emeğine dayanan yeni ekonomi ve toplumun her kesiminde artan boş vakitle Romalılar da askeri toplumların kaderi olan, fetihler ile gelen zenginlik ve lüks karşısında değerlerin aşınmasını yaşadılar. Sosyal, politik ve basitçe günlük yaşamdaki bu etki birinci yüzyılda Cumhuriyet yönetiminin sona ermesi ile sonuçlandı.

Marcus Porcius Cato⁴, (234–149) Roma değerlerinin önemini kaybetmeye başladığı ve Hellenistik dünyada Roma kimliğinin yeniden tanımlandığı ikinci yüzyılda Romalılık bilincini gündemine alarak, sosyal, politik ve entelektüel alandaki çeşitli faaliyetler ile Roma değerleri ve karakterinin korunması çağrısında bulundu⁵. Roma'da önemli yeni bir dönüşümün yaşandığı, II. Kartaca Savaşı (218–201) ile III. Kartaca Savaşı (149–146) arasındaki dönemde kamusal görevler alan Cato, kendi çağının anlaşılmasında, –birçok bakımdan benzer olan Cicero'da olduğu gibi– önemli tarihi bir figür olarak ön plana çıkmaktadır. Bir Romalı entelektüel olarak Cato'nun kendi yazdıkları dışında hakkında Plutarkhos ve Cornelius Nepos tarafından yazılan biyografiler ile sonraki kuşaklar tarafından hatırlandı ve temsil ettiği değerler ile Roma'nın büyük adamları arasında görüldü. Çağdaşı ve rakibi Scipio Africanus ile sıklıkla karşılaştırılan Cato, askeri başarıları ile ön plana çıkan aristokratlar arasında sivil yetenekleri ile etkili oldu. Romalıların önemli bir yeteneği olan yeniliklere ve değişime açıklık, Cato tarafından paylaşılmaktaydı. Hatta bu konuda ileri bir örnek idi. Ancak Cato, temsil

³ Roma'ya ganimet ve savaş yağması olarak getirilen Hellenistik sanat unsurlarının etkisi için bk. Jerome J. Pollitt, "The Impact of Greek Art on Rome." *Transactions of the American Philological Association*, 108 (1978), s. 155–174; Roma'daki köle nüfusu ve ekonomik etki için bk. Howard Hayes Schullard, *A history of the Roman World, 753 to 146 BC*. (4th ed.), London; New York 1980, s. 356-359.

⁴ Marcus Porcius Cato, farklı ünvanlar ile tanınmıştır. Censor'luk döneminde iz bırakan uygulamalarından dolayı, Cato Censorius, torunu Genç Cato'dan ayırt edilmek için Cato Senex veya Cato Maior (Yaşlı Cato), konuşmalarındaki üslup ve bilgisinden dolayı da Cato Sapiens (Bilge Cato) ünvanları verilmiştir. Plutarkhos'a göre Marcus Porcius'un aile adı (*cognomen*) Priscus'dur. Cato adı, yeteneklerinden dolayı ona sonradan verilmiştir. bk. Plutarkhos, *Bioi Paralleloi* = Plutarch, *Lives*, I–VII, Translated by Bernadotte Perrin, Cambridge 1914–1926, Plutarkhos, *Cato Maior* 1. 1.

⁵ Erich S. Gruen, *Culture and national identity in Republican Rome*, Ithaca 1992, s. 52–83.

ettiği Roma halkının değerlerini ve eski yaşam tarzını koruma konusunda, Hellen kültürel rekabetini ve Hellenleşmeyi ciddi bir sorun olarak görmeyen philhellen aristokrasiden farklı olarak muhafazakâr bir tavra sahipti. Bu çalışmada Roma'nın meydan okumalar ile karşılaştığı ve büyük askeri zaferler ile üstesinden geldiği krizlerin sonucu ve devamı olarak Orta Cumhuriyet Dönemi'nde (287–133) Roma toplumunun karşılaştığı sorunlar ile Cato'nun bu sorunlara yaklaşımı incelenecektir.

Roma Yayılımı ve Etkileri

Imperium Romanum'un İtalya ve Hellenistik Doğu'daki fetihleri, Roma toplumu, kültürü, politik yapısı ve ekonomisi üzerinde, büyük oranda olumsuz, önemli yapısal etkiler yarattı⁶. İkinci yüzyılda Roma memuriyet aristokrasisinde (*nobilitas*) görülen açgözlülük (*avaritia*), hırs (*ambitio*), güç isteği (*cupido imperii*) ve şöhret isteği (*cupido famae*) artan bir şekilde Roma dış politikasını belirleyen önemli motivasyon unsurlarıydı. Roma'da savaşlar, kamu hazinesine ve her kademedeki kişiye maddi refah getirdiği için desteklense de, emperyal yayılımın sorumlusu Roma aristokrasisinin tutumuydu⁷. Emperyal yayılımın olağanüstü bir refah sağladığı ikinci yüzyıl, Roma tarihyazımında köklü ve yaygın bir karamsarlıkla Roma toplumundaki ahlaki dejenerasyonun başladığı zaman olarak kabul edildi. Romalı tarih yazarları, özel hayatta ve kamu yönetiminde yayılan açgözlülük, savurganlık, gösteriş, lüks (*luxuria*), kibir (*superbia*) ve zevk düşkünlüğünü (*licentia*) Roma'nın Küçük Asya'da 189 ve 187'deki ilk fetihleri, 168'deki III. Makedonya Savaşı veya 146'daki Kartaca'nın tahribi gibi askeri fetihler ile başlatarak Roma'ya getirilen baştan çıkarıcı ganimeti, Roma toplumundaki çürümenin nedeni olarak gördüler⁸. Bununla ilişkili olarak Cumhuriyet

⁶ Géza Alföldy, *The social history of Rome*, (Johns Hopkins Paperbacks edition), Çev. D. Braund, F. Pollock, Baltimore 1988, s. 42–64; Erich S. Gruen, *The Hellenistic world and the coming of Rome*, I–II, Berkeley; London 1984, I, s. 288–315; Keith Hopkins, *Conquerors and slaves*, (sociological studies in Roman history, I), Cambridge 1978, s. 48–56, 99–114; Schullard, *A history of the Roman World*, s. 343, 358–359; Andrew Wallace-Hadrill, *Rome's cultural revolution*, Cambridge 2008, s. 11–13.

⁷ William V. Harris, "On War and Greed in the Second Century B.C." *The American Historical Review*, 76/5 (1971), s. 1371–1385; ayn.yzr., *War and imperialism in Republican Rome, 327–70 B.C.* Oxford; New York 1979, s. 54–104; krş. Gruen, *The Hellenistic world*, I, s. 5–7, 391–398.

⁸ J. P. V. D. Balsdon, *Romans and aliens*, London 1979, s. 5; Catharine Edwards, *The politics of immorality in ancient Rome*, Cambridge 1993, s. 177–178.

yönetimindeki gerileme, yaygın bir şekilde Hellenistik Doğu'daki fetihlerin sonucu olarak ortaya çıkan, sosyal ve politik yapıdaki çöküş ile ilişkilendirildi⁹. *Res publica*'nın çöküşü, içerde, açgözlülük, zevke düşkünlük, gösteriş ve genel anlamda ahlaki bozulma ile açıklandı¹⁰. Dışarda ise, emperyal yayılıma eşlik eden açgözlülük, acımasızlık ve vahşet ile ilişkilendirildi¹¹. Bu dönemdeki ahlaki çöküş, bir tema olarak, Roma tarihçileri arasında özellikle Hellen kültür etkisinin sonucu olarak görülmekteydi¹². Romalı yazarların zenginlik ve lüksün yayılması ile ahlaki değerlerin zayıflaması arasında kurdukları ilişki modern tarihyazımında da takip edildi¹³.

Askeri zaferler sonucunda Roma'ya yüzbinlerce kölenin ve olağanüstü maddi zenginliğin akması, Roma toplumunda özellikle aristokratik zümrede görülen savaş ganimeti ve yağmaya dayanan lüks tüketim ve zevk düşkünlüğü, *res publica* için potansiyel tehdit, sosyal ve ekonomik olduğu kadar politik bir sorun olarak da algılandı¹⁴. Bu tehdit algısı Orta Cumhuriyet Dönemi'nde, özellikle ikinci yüzyılda, Roma toplumunda yaşanan sosyal ve ekonomik sorunları yansıtan bir dizi lüks tüketim yasasının (*Leges sumptuariae*) çıkarılması ve mevcut yasalarda düzenlemeler yapılmasını gerektirdi¹⁵. Bu yasalar ile ilgili oylamalarda aktif rol oynayan ve kendisi de yasalar çıkaran Cato, consul olduğu 195'de, kadınların lükse yönelik harcamalarına kısıtlama getiren bir yasa

⁹ Polybios, *Historiae* = Polybius, *The Histories*, I–VI, Translated by W. R. Paton, and S. Douglas Olson, Rev. F. W. Walbank, Christian Habicht, Cambridge 2010–2012, 6.57; Harris, *War and imperialism in Republican Rome, 327–70 B.C.* Oxford; New York 1979, s. 127.

¹⁰ Emanuela Zanda, *Fighting Hydra-like Luxury: Sumptuary Regulation in the Roman Republic*, London 2013, s. 7–12.

¹¹ Andrew W. Lintott, "Imperial Expansion and Moral Decline in the Roman Republic.", *Historia: Zeitschrift Für Alte Geschichte*, 21/4 (1972), s. 626–638.

¹² Livius, *Ab Urbe Condita, Periochae* = Livy, *History of Rome*, I–XIV, Translated by B. O. Foster, J. C. Yardley, and Alfred C. Schlesinger, Cambridge 1919–1959, 25.40.1–3; 34.4; 39.44; Polybios, 31.24; Plutarkhos, *Cato Maior* 16.

¹³ Howard Hayes Schullard, *Roman Politics, 220–150 B.C.* Oxford 1951, s. 154; Astin, *Cato the Censor*, s. 95, 97, 101.

¹⁴ Christopher J. Berry, "Luxury and the Politics of Need and Desire: The Roman Case.", *History of Political Thought*, 10/4 (1989), s. 597–613; Edwards, *a.g.e.*, 1–12, 137–172.

¹⁵ Ernst Baltrusch, *Regimen morum: Die Reglementierung des Privatlebens der Senatoren und Ritter in der römischen Republik und frühen Kaiserzeit*, München 1988, s. 40–59, 61–93; Zanda, *a.g.e.*, s. 49–71.

olan Lex Oppia'nın yürürlükten kaldırılmasına karşı çıktı ve bu uygulamaya karşı sert bir konuşma yaptı¹⁶. Bu karşıtlık zenginliğin teşhirine ve muhtemelen varlıklı kadınların eşleri üzerindeki otoritesine bir itirazdı¹⁷. Lüks tüketimi engellemek amacıyla 'yirmi yaşından genç' köleler, mücevherat, kadın elbiseleri ve araçlar gibi lüks eşyaya değerinin on katı üzerinden vergi başlattı¹⁸. Her ne kadar halkın sempatisini kazansa da Cato'nun vergilendirme politikası ve diğer sosyal politikaları varlıklı ve nüfuzlu Romalıları rahatsız etti¹⁹. 182'de lüks tüketimi önlemek için çıkarılan Lex Orchia'da yapılacak düzenlemelere ve bu yasanın yürürlükten kaldırılmasına karşı çıktı²⁰. 181'de seçim rüşvetlerini önlemeye yönelik olan Lex Baebia'yı destekledi²¹. Babalarının velayetindeki (*sine manu*) evli kadınlara, belli bir miktar üzerindeki mülkiyetin miras bırakılmasını yasaklayan Lex Voconia'yı destekledi²². 151'de consul'lerin yeniden seçilmesi yasağını onaylayarak, görev suiistimali olarak kamusal ganimetin özel amaçlar için kullanımını kınadı²³. Zamanında yaygın olan özel ve kamu yapılarındaki lüksü eleştirdi²⁴. Halk arasındaki yaygın lüks ve israfı eleştirdiği bir konuşmasında, Roma'yı, balığın (havyar) öküzden daha pahalıya satıldığı bir kent olarak tarif etti²⁵. Cato'nun Roma aristokrasisindeki sert rekabetin etkisiyle görülen, görev suiistimali, seçim rüşveti, kamusal görev sınırlamalarını ihlal ve kişisel zaafaların sonucu olarak yolsuzluk, gasp ve savurganlığa karşı öfkeli tavrı da Roma

¹⁶ Livius 34.1–8; Zonaras, *Epitome Historiarum = History of Zonaras: from Alexander Severus to the death of Theodosius the Great*, Translated by Thomas M. Banchich and Eugene N. Lane, London; New York 2009, 9.17; Valerius Maximus, *Factorum et dictorum memorabilium libri IX = Memorable Doings and Sayings*, I–II, Translated by D. R. Shackleton Bailey, Cambridge 2000, 9.1.3.

¹⁷ Aulus Gellius, *Noctes Atticae = Gellius, Attic Nights*, I–III, Translated by J. C. Rolfe, Cambridge 1927, 17.6.8.

¹⁸ Livius 39.44.2–3; Plutarkhos, *Cato Maior* 18.2.

¹⁹ Plutarkhos, *Cato Maior* 19.4.

²⁰ Henrica Malcovati, *Oratorum Romanorum fragmenta liberae rei publicae*, (2d ed.), Torino 1955, s. 39, parça 93.

²¹ Astin, *Cato the Cencor*, s. 329–331.

²² Astin, *Cato the Cencor*, s. 113–117.

²³ Malcovati, *a.g.e.*, s. 42, parça: 98.

²⁴ Malcovati, *a.g.e.*, s. 53, 71–72, 75, parça (sırayla): 133, 174, 185.

²⁵ Plutarkhos, *Cato Maior* 8. 1.

toplumunda değerlerin yitirilişini gösteren güncel bir sorundu²⁶. Kendi erdemlerini tutumluluk, disiplin, cefa çekme ve çok çalışma olarak ifade eden Cato, kamusal görevlerin sunduğu fırsatlardan yararlanmaktan ve kişisel kazanç elde etmekten katı bir şekilde kaçındı²⁷. Kendisini kamuya adanmış bir kişi olarak gördüğünden, boş vaktini de (*otium*) *res publica*'nın çıkarları için kullandı²⁸. Bu ilkeler ile kamusal yaşamında, Roma aristokrasisinde inanılmaz ölçüde artış gösteren açgözlülüğe, lüks tüketime ve kamu görevini suiistimale karşı çıktı.

Romalılar açısından her türlü esneklik, yumuşaklık ve pasif tutum toplum için ciddi bir tehdit olarak algılandığından Cato, censor'luk döneminde lüks tüketim, israf ve gösterişe olduğu kadar yumuşaklık ve esneklik gibi kadınsı tavrılara (*mollitia*) karşı da savaş açtı²⁹. Politik yaşamında kamusal davranışın yetki ve sınırlarına uygun davrandığı gibi günlük yaşamında da ataların geleneklerine (*mos maiorum*) uygun davranan Cato, Roma aristokrasisinin bu yazısız normlara uygun davranmasını görev edindi. Romalıların Hellenlerden benimsediği erkeklerin birlikte çıplak banyo yapmasını ve bu uygulamanın karma banyoya dönüşmesini eleştirdi³⁰. Censor iken Senator Manilius'u, eşini gün ışığında kızının önünde kucakladığı suçlaması ile –bu naif suçlamada Manilius'un daha ileri gittiği düşünülür– *Senatus*'dan ihraç etti³¹.

Polybios, Makedonya Kralı Perseos ile yapılan Pydna Savaşı'ndan sonra, ikinci yüzyılın ortalarında, Roma'da görülen ahlaki yozlaşmayı; lüks alışkanlıklar, yumuşaklık, kadınsılık ve Romalı erkeklerin enerjilerini köleleri olan güzel oğlanlar, fahişeler ve müzikli eğlencelerle harcamasını Roma toplumunda yayılan cinsel sefahat açısından kınadı³². Polybios, Romalı erkeklerin güzel erkek kölelere olan tutkusunu eleştirirken, Cato'nun halka açık bir konuşmasında, güzel oğlanların tarlalardan, kavanozlardaki havyarın ise çift sürücülerinden daha fazla gelir getirmesini, *res publica*'daki bozulmanın en açık işareti olarak ifade

²⁶ Astin, *Cato the Censor*, s. 91–97; Gruen, *Culture and national identity*, s. 69–72.

²⁷ Plutarkhos, *Cato Maior* 6.2,10.4–5.

²⁸ Astin, *Cato the Censor*, s. 87; J. Bradford Churchill, "On The Content and Structure of the Prologue to Cato's "Origines"." *Illinois Classical Studies*, 20 (1995), s. 95–96, 99–100.

²⁹ Plutarkhos, *Cato Maior* 16.5.

³⁰ Plutarkhos, *Cato Maior* 20.5–6.

³¹ Plutarkhos, *Cato Maior* 17.1–5,7.

³² Polybios 31.25.2–5.

etmişti³³. Polybios, Roma'da kendisinin de tanık olduğu cinsel aşırılıklar ve lüks tüketimin Romalı genç erkekler üzerindeki dejeneratif etkisi konusunda, ortak bir sosyal çevreyi paylaştığı Cato ile benzer endişeler taşımaktaydı³⁴. Bu dönemde de Romalılar arasında yaygın bir anlayış olarak Hellen kültür etkisi, Romalı erkek (*vir*) ve erkeklik algısı ile ilişkili olan cesaret, mücadele ruhu, savaşıma yeteneği gibi Roma askeri değerlerinin (*virtus*) bozulmasının nedeni olarak görüldü³⁵.

Cato ve Hellenizm

Üçüncü ve ikinci yüzyıllarda Roma aristokrasisinin önemli bir özelliği de kişisel ilgilerine dayanan philhellen tavırlarıydı³⁶. Özellikle ikinci yüzyılda zirveye ulaşan Hellenistik mitoloji, sanat, edebiyat, dil ve diğer kültürel unsurlara duyulan ilginin etkileri Roma'da açıkça görülmeye başlandı. Magna Graecia'nın fethi ve III. Makedonya Savaşı'nın ardından köle olarak Roma'ya getirilen birçok Hellen entelektüel, dil eğitimi ve diğer kültürel alanlarda kullanıldı³⁷. Roma'da çocukların eğitimi ebeveynlerin sorumluluğunda olduğundan aristokrat çocukları ilk eğitimlerini evde almaktaydı. Hellenistik kültür etkisinin kendini her alanda göstermeye başladığı Orta Cumhuriyet Dönemi'nde Romalı çocuklar köleleri olan Hellen öğretmenlerden (*paedagogi*) retorik ve diğer dil becerileri öğrenerek temel eğitim almaya başladılar³⁸. İkinci yüzyıldan itibaren aristokratik ailelerin çocuklarına Hellen tarzı eğitim (*paideia*) vermesi bir statü sembolü haline geldi ve Roma'da bu tarz eğitime talep arttı. Hellen dili ve retorik yetenekler, genç aristokratlara, rakipleri karşısında üstünlük sağlayacak ve kariyerlerini sürdürmeyi garanti edecekti.

Latin literatürünün en eski örneklerini kaleme alan Livius Andronicus ve Gn. Naevius gibi iki dilli pek çok entelektüel, getirildikleri Roma'da uzun bir süre evlerde Romalı çocuklara eğitim verdiler³⁹. Roma'da ev

³³ Polybios 32.11.

³⁴ Polybios 31.24–30;35.6.1–4; Plutarkhos, *Cato Maior* 9.2–3.

³⁵ Craige B. Champion, *Cultural politics in Polybios's Histories*, Berkeley; Los Angeles; London 2004, s. 58–60; Craig A. Williams, *Roman homosexuality: ideologies of masculinity in classical antiquity*, Oxford 1999, s. 62–124, 135–137.

³⁶ Gruen, *The Hellenistic world*, I, s. 250-272.

³⁷ Hopkins, *a.g.e.*, s. 123–124

³⁸ Suetonius, *De Grammaticis et Rhetoribus* 1.2.

³⁹ William V. Harris, *Ancient literacy*, Cambridge 1989, s. 158.

dışında eğitim verilen ilk gramer okulu 234'de Spurius Carvilius adında azat edilmiş bir köle tarafından açılmıştı⁴⁰. Bu tarz okulların kurumsallaşması ise muhtemelen birinci yüzyılda başladı. Plutarkhos'un, L. Aemilius Paullus'un çocuklarına Hellen kölelerin verdiği eğitim ile ilgili detaylı anlatı, Roma aristokrasisi üzerindeki Hellen kültür etkisini açıkça göstermektedir. L. Aemilius Paullus'un çocuklarına eğitim veren gramerciler, filozoflar, retorikçiler, ressamlar, modeller, at ve köpek eğitmenleri hatta avcılık eğitmenleri Hellenlerden oluşmaktaydı⁴¹. Diğer taraftan kamu hizmeti dışındaki zamanda, çocuklarının eğitimiyle bizzat ilgilenen L. Aemilius Paullus'un, çocuklarını Roma tarzında da eğitmesi Hellen kültürünün Roma hizmetinde kullanılmasının amaçlandığını göstermektedir⁴².

Eğitimde Hellen etkisi, bu konuya hassasiyeti ile tanınan Cato'nun evinin içine kadar girmişti. Ancak Cato, evindeki erkek çocuklara eğitim veren Chilon adlı gramer uzmanı, yetenekli bir kölesi olmasına rağmen, bir köle tarafından azarlanmasını veya ödüllendirilmesini ret ederek oğluna okuma ve hukuk eğitimi ile birlikte binicilik, yüzme gibi çeşitli spor dallarında antrenörlük yaptı. Hatta oğlunun eğitiminde kullanılmak üzere büyük harfler ile bir tarih kitabı yazdı⁴³. Plutarkhos'un sıra dışı bir davranış olarak değerlendirdiği bu eğitim tercihinin nedeni, Cato'nun her fırsatta dile getirdiği, Romalı davranışı ve tavırlarına (*mores*) dayanan üstünlük fikriydi⁴⁴. *Roma'nın, eski tavır ve adamlar üzerinde durduğu* bilinci, şair Ennius (239–169) tarafından, "*Moribus antiquis res stat Romana virisque*" sözleri ile ifade edilmişti⁴⁵.

Aslında Cato, Hellen tarihi, literatürü ve kültürüne ilgisiz değildi. Tarentumda iken 209'da Rudiaeli şair Ennius'dan Hellen harflerini öğrenmişti⁴⁶. 203–202'de Sardinia üzerinden dönerken buradan

⁴⁰Plutarkhos, *Quaestiones Romanae* = Plutarch, *Moralia*, IV, *Roman Questions*, Translated by Frank Cole Babbitt, Cambridge 1936, 59.

⁴¹Plutarkhos, *Aemilius Paullus* 6.4–5.

⁴²Plutarkhos, *Aemilius Paullus* 20.8–10.

⁴³Plutarkhos, *Cato Maior* 20.3–5.

⁴⁴Gruen, *Culture and national identity*, s. 67; Edwards, *a.g.e.*, 20–22.

⁴⁵aktaran, Cicero, *De Re publica* = On the Republic, (De Legibus), On the Laws, Translated by Clinton W. Keyes, Cambridge 1928, Cicero, *De Re publica* 5.1.

⁴⁶Plutarkhos, *Cato Maior* 2–3; Astin, *Cato the Censor*, s. 16.

Ennius'u beraberinde Roma'ya getirdi⁴⁷. Cato'nun Magna Graecia'da iken Nearchus aracılığı ile Pythagoras öğretileri ile karşılaştığı iddia edildi⁴⁸. Kronolojik itirazlarla zayıflamış olsa da *De Agricultura* 157'deki lahana bahsinde görüldüğü gibi Cato'nun çalışmalarında Neo-Pythagorasçı etkiler tespit edilebilir⁴⁹. Görev aldığı yerlerde Hellen dilini ve kültürünü öğrenen Cato, ileri yaşında da Hellen literatürü üzerinde çalıştı⁵⁰. Cato, Hellen kültürünü öğrenmenin –öncelikli olmasa da– Roma devlet adamları için bir gereklilik olduğunu düşünüyordu⁵¹. Hellen diline hâkim olan Cato, Hellenistik tarihyazım, tarımsal ve askeri teori ile Hellen literatürü hakkında kapsamlı bilgi sahibiydi. Hesiodos, Homeros, Ksenophon, Demosthenes ve diğer birçok Hellen entelektüelin eserlerine aşinaydı⁵². Hellen kültürüne olan ilgisine rağmen oğlu için Roma tarzı eğitimi savunurken Hellen harflerini kullanmanın dolayısıyla Hellen sanatları üzerine eğitimin Roma'nın mahvına neden olacağı kehanetinde bulundu. Daha ötesinde, Hellen doktorlar, ücret alarak Romalıları öldürmeye ahdetmiş düşmanlar olarak tanıtıldı⁵³.

Cato'nun Hellen eğitime karşı şüpheli tavrı, Roma gençliğinin şahsında oğlunun Roma idealleri doğrultusunda eğitimini gerektirdi. Cato, kendisi gibi düşünen birçok Romalı gibi uygarlık kuran, bu nedenle hayranlık duyulan geçmişteki Hellenler ile kendi zamanlarının küçümsenen Hellenleri arasında; bazı bağlamlarda uygun görülen diğerlerinde uygun görülmeyen Hellen uygulamaları arasında farklılık görüyordu. Bu nedenle hem Hellen kültürüne ilgi duyduğu hem de bu

⁴⁷ Nepos, Cato, *De Viris Illustribus* = Cornelius Nepos, *On Great Generals, On Historians*, Translated by J. C. Rolfe, Cambridge 1984, 1.4.

⁴⁸ Plutarkhos, *Cato Maior* 2.3; Cicero, *De Senectute, De Amicitia, De Divinatione* = *On Old Age, On Friendship, On Divination*, Translated by W. A. Falconer, Cambridge 1923, Cicero, *De Senectute* 39.

⁴⁹ Michael Von Albrecht, *A history of Roman literature: From Livius Andronicus to Boethius: with special regard to its influence on world literature*, I, Leiden 1997, s. 390.

⁵⁰ Plutarkhos, *Cato Maior* 2.4,12.4; Valerius Maximus 8.7.1.

⁵¹ Gruen, *Culture and national identity*, s. 68.

⁵² Astin, *Cato the Censor*, s. 160–169; Gruen, *Culture and national identity*, s. 56–61; Arnaldo Momigliano, *Alien wisdom: the limits of Hellenization*, Cambridge 1975, 20.

⁵³ Plinius, *Naturalis Historia=Pliny, Natural History*, I–X, Translated by H. Rackham, W. H. S. Jones and D. E. Eichholz, Cambridge 1938–1962, 7.113;29.13–14; Plutarkhos, *Cato Maior* 23.2–4.

kültüre şiddetle karşı çıktığı çelişkili tavrında yalnız değildi⁵⁴. Cato'nun Helenlere yönelik aşağılama ve önyargısı aslında Roma'nın yaygın 'öteki' önyargısını yansıtıyordu⁵⁵. Bu önyargı kendini Hellen kültür unsurlarına yönelik Roma politikalarında da gösterdi. 186'da Bacchanalia kültü yasaklandığında⁵⁶ Sardinia'da bulunan Cato, muhtemelen Roma'da yaygınlaşan Hellen kültürlerinden de rahatsızlık duyuyordu⁵⁷. Cato, Roma'daki bu tavrın bir örneği olarak, kâhyasına, danışmasını yasakladığı kişiler arasında; kâhinler, astrologlar, falcılar ve Kaldelileri ("*haruspices, augures, hariolum, Chaldaeum*") sayarak yabancı dini uygulamalara güvensizliğini ifade etti⁵⁸. Cato'nun, Atina elçi heyetine yönelik görünen, aslında Hellen felsefi düşüncesi ile ilgili olan tavrı ise oldukça çarpıcıdır. 155'de elçi heyeti olarak Roma'ya gelen Hellen filozofların halka açık konuşması karşısında Romalı gençlerin teorik felsefi düşünce ile yasalara ve kurallara bağlılıktan vazgeçebileceğine dair derin endişesi Senatus'da paylaşıldı⁵⁹. İkinci yüzyıldaki politik ve kültürel Hellen karşıtlığı sadece Cato'nun tavrı ile sınırlı değildi. Roma değerlerini bozan uygulamalar önemli bir tehdit olarak görüldü ve sert tedbirler alındı. Ancak Cato'nun Atina elçi heyetinin Roma'dan gönderilmelerinde öncü olduğu yüksek sesli protestosu dışında kendi zamanındaki Hellen karşıtı akım neredeyse hiçbir iz bırakmadı.

Cato'nun Hellen kültürüne karşı çelişkili tavrında göz ardı edilmemesi gereken şudur: kendi zamanında Hellen kültürünün bir yağma unsuru olarak Roma'da kullanıma sunulması Roma'nın etkin seçimlerini geçersiz hale getirmişti. Bu nedenle Cato stratejik olarak Hellen kültürünü tanımadı ve bu kültürel materyali kullanmada bir sakınca

⁵⁴ Astin, *Cato the Censor*, s. 157–186; Gruen, *Culture and national identity*, s. 52–83; Dietmar Kienast, *Cato der Zensor: seine Persönlichkeit und seine Zeit, Mit einem kritisch durchgesehenen Neuabdruck der Redefragmente Catos*, Heidelberg 1954, s. 101–116.

⁵⁵ Gruen, *The Hellenistic world*, I, s. 261–263.

⁵⁶ Livius 39.8–19.

⁵⁷ 213'de batıl inanç (*superstitio*) olarak görülen yabancı inanışa göre kurban ritüeli uygulayanların ve kâhinlerin (*sacrificuli ac uates*) yazılarına el konuldu. bk. Livius 25.1.6–12; 139'da Kaldeli astrologlar ve Yahudiler Roma'dan sınır dışı edildiler. bk. Valerius Maximus, 1.3.3.

⁵⁸ Cato, *De Agricultura*=Cato, Varro, *On Agriculture*, Translated by W. D. Hooper, Harrison Boyd Ash, Cambridge 1934, Cato, *De Agricultura* 5.4.

⁵⁹ Plutarkhos, *Cato Maior* 22.1; Plinius, *Naturalis Historia* 7.112; Cicero, *De re publica* 3.9.

görmedi. Ancak kamusal alanda Hellen kültür etkisine karşı durma ve Roma kimliğini koruma sorumluluğunu taşıdı ve Romalılık bilincinin sesi oldu.

Scipio Africanus (236–183), Q. Titus Flamininus (229–174), L. Aemilius Paulus (229–160) ve Scipio Aemilianus (185–129) gibi Roma aristokratlarının çift dilli olduğu ikinci yüzyılda, Romalı generaller artık muhataplarına Hellen dilinde hitap etmeye başladılar. Bazı Romalı yöneticiler Hellen kentlerinde halka onların dilinde nutuklar verdiler ve Hellenler ile onların dilinde mektuplaştılar⁶⁰. Hellenler ise Senatus’da ve Romalı yöneticiler ile tercümanlar aracılığıyla anlaştılar⁶¹. Üçüncü ve ikinci yüzyıllarda Roma aristokrasisinde Doğu Akdeniz’de lingua franca olan Hellen dilini öğrenmeye ve Hellen kültürüne hayranlıkla özel bir ilgi geliştigiğine dair birçok kanıt sahibiz⁶².

Cato, isterse Hellence konuşabilmesine⁶³ rağmen muhatapları ile tercümanlar aracılığı ile anlaştı ve 191’de elçilik görevi esnasında Hellen dilinde hitap etmesi beklenen Atina meclisine Latince hitap etti. Kendi üslubunda kısa ve öz konuşmasının tercümesinin uzun sürmesini, Latin dilinin üstünlüğü olarak yorumladı. Cato’nun “*Hellenlerin sözlerinin dudaklarından döküldüğü, buna karşın Romalıların sözlerinin kalplerinden doğduğu*” sözü⁶⁴, ve Atinalılara yaptığı Latince konuşma bu dönemde sertleşen Hellence ile Latince arasındaki rekabetin açıkça “*kültürel üstünlük mücadelesi*” olduğu ve Cato’nun Roma üstünlüğünü dil kullanma tavrı ile gösterdiği anlaşılmaktadır⁶⁵. Hellenlere karşı Roma üstünlüğünü kendi tavrıyla gösteren Cato, Romalıların Hellen dili ve kültürüne hayranlığını ve Hellen kültürü karşısında kendilerini küçük görmesini de her fırsatta eleştirdi. Polybios’un anlatımına göre

⁶⁰ Plutarkhos, *Bioi Paralleloi* = Plutarch, *Lives*, I–VII, Translated by Bernadotte Perrin, Cambridge 1914–1926, Plutarkhos, *Flamininus* 6,10–12; Livius 45.8;29.3.

⁶¹ Plutarkhos, *Bioi Paralleloi* = Plutarch, *Lives*, I–VII, Translated by Bernadotte Perrin, Cambridge 1914–1926, Plutarkhos, *Pyrrhus* 18; Aulus Gellius, *Noctes Atticae* 6.14. 9.

⁶² Gruen, *Culture and national identity*, s. 241–248; Momigliano, *a.g.e.*, 14–21.

⁶³ Bu konudaki tartışmalar için bk. Gruen, *Culture and national identity*, s. 64–65.

⁶⁴ Plutarkhos, *Cato Maior* 12.5.

⁶⁵ Andrew Wallace-Hadrill, “To Be Roman, Go Greek Thoughts on Hellenization at Rome”, M.M. Austin, J. Harries, and C. Smith (Eds.), *Modus operandi: essays in honour of Geoffrey Rickman*, London 1998, s. 80–81; krş. Valerius Maximus, 2.2.2, Romalı yöneticilerin üstünlük göstergesi olarak Hellenler ile Latince konuşmada ısrar ettiklerini belirtti. Ayrıca bk. Gruen, *Culture and national identity*, s. 235–237.

çocukluğundan itibaren Hellen kültürüne ilgi duyan ancak zevke düşkünlüğü ve tembelliği ile iki kötü Hellen alışkanlığını benimseyen philhellen Aulus Postumius Albinus'un tarihinin önsözünde Hellen dilini yeterli düzeyde bilmediğini ifade ederek bunun için özür dilemesi, Cato tarafından kınandı ve alay konusu oldu. Cato'nun Albinus'a öfkesinin nedeni onun aslında Romalı kimliğinden dolayı özür dilemesiydi⁶⁶. Megalopolisli Polybios'un Albinus'a yönelik, Roma'da yaygın bir aşağılama ifadesi olan, zevke düşkünlük ve Hellen hayranlığı eleştirisi ise muhtemelen politik nedenlere dayanıyordu.

Cato, Hellen pratik sanatlarını temsil eden doktorlar ile birlikte teorik felsefi düşünceyi ve Hellen tarzı retorığı de Romalılar için tehlikeli görmekteydi. Öfkeli bir geveze olarak damgaladığı Sokrates'i geleneksel düzeni yıkmayı amaçlayan, öğrencilerini geleneklerden ve kanunlardan uzaklaştırarak kendi tiranlığına zemin hazırlayan biri olarak tanıtırken, İsokrates ve takipçileri tarafından sürdürülen özel retorik eğitimi de beyhude bir çaba olarak eleştirdi⁶⁷. Hellenlerin kültürel etkisine karşı çıkarken cephanesini Hellenlerden temin etti. Hellen dili, retorığı, düşünce ve yaşam tarzına, Hellen modellerden uyarlanmış Latin yazını ile karşı çıktı⁶⁸. Hellenleşmenin negatif etkileri karşısında eski Roma'yı savunduğu için muhafazakâr kabul edildi. Aslında birçok bakımdan yenilikçiydi. İlk defa Latince düzyazı olarak yazılmış *De Originibus* (Origines=Kökenler) adlı yedi kitaptan oluşan tarihi, Roma'nın kökenlerine ayrılmış iki kitapla, Roma tarihyazımında önemli bir yenilik⁶⁹. Cato'nun tarihyazımı da, bir yenilik olarak, annalistik tarihyazımından farklıydı⁷⁰.

Censor Cato

Cato için Roma değerlerine dayanan yaşam tarzı ve yönetim tarzı birbirinden ayrılmaz unsurlardı. Bu nedenle toplum ahlakını denetlemeyi (*regimen morum*) de kapsayan censor'luk görevini bu

⁶⁶ Polybios, 39.12; Plutarkhos, *Cato Maior* 12.5.

⁶⁷ Plutarkhos, *Cato Maior* 23.1–2.

⁶⁸ Plutarkhos, *Cato Maior* 2.4.

⁶⁹ Nepos, *Cato* 3.3–4

⁷⁰ Astin, *Cato the Censor*, s. 211–239; Eleanor Jefferson, "Problems and audience in Cato's *Origines*", S.T. Roselaar (Ed.), *Processes of integration and identity formation in the Roman Republic*, Leiden; Boston 2012, s. 311.

ünvanla hatırlanmasını sağlayacak kadar ciddiyetle ve sert bir tarzda yerine getirdi⁷¹. Elli yaşında iken seçtiği censor'luk görevinde Roma toplumundaki bozulmalar için çözüm olarak düşündüğü projelerini uyguladı. Publicani, Atlı sınıfı (*equetes*) ve Senaus üyeleri gibi her kademedeki nüfuzlu kişilere karşı kesin kararlı ve sertti. Meslektaşları L. Valerius Flaccus ile birlikte censor olarak 184'de yedi senatörü Senatus'dan ihraç eden Cato, publicani'ye ve Senatus'daki destekçileri olan Titus Flamininus'un muhalafetine rağmen kamu lehine ticari kontratlar yaptı. Bu tavrından dolayı kendisine karşı düşmanlıklar arttı. Doğu'daki son savaşlardan elde edilen gelirlerle büyük inşaat projeleri başlattı. Roma'daki ilk kamusal bazilika olan Hellen tarzındaki Porcia Bazilikası ile birlikte pazar yerleri ve kanalizasyon harcamaları yaparak halkın ihtiyaçlarını ön planda tuttu⁷².

Roma'nın Kartaca'nın tahribi ile sonuçlanan saldırgan düşmanlığının mimarı olarak tanınan Cato, 184'teki censor'luk görevinden sonra Senatus üyesi olarak başka birçok meselede adaletli yönetimi ve Roma geleneksel politikalarını savundu. 171'de P. Furius Philus'un eyaletteki gasp davasında (*repetundae*) Hispania'nın koruyucusu oldu⁷³. 167'de Rhodos Cumhuriyeti'ne karşı bir savaş yürütülmesine karşı çıktı ve Makedonya Krallığı'nın bağımsızlığını destekledi⁷⁴. Mısır meselesinde ise VIII. Ptolemaios II. Euergetes (Physcon)'a karşı VI. Ptolemaios Philometor'u destekledi. 151'de Akhaea birliği rehinelerin geri dönüşünü destekledi⁷⁵. Pergamon ile Bithynia arasındaki anlaşmazlıkta, haklı olduğuna inandığı Pergamon kralı II. Attalos'u destekledi⁷⁶. 153'de Kartaca'ya elçi olarak gönderilen Cato, refah içinde gördüğü Kartaca'nın, imha edilmesi politikasını gündemine aldı. Sonraki yıllarda Kartaca'nın zenginliğini ve yakın bir tehdit olduğunu vurgulamak için her konuşmasında, abartılı bir şekilde, yakın bir tehdit algısı oluşturmak amacıyla, Kartaca'dan geldiğini söylediği taze incirleri cebinden çıkararak eski düşmana dikkat çekti⁷⁷. Öyle ki Senatus'daki her

⁷¹ Astin, *Cato the Censor*, s. 69–103; Kienast, *a.g.e.*, s. 68–87.

⁷² Livius 39.44.4–8; Plutarkhos, *Cato Maior* 19.1–2; Kienast, *a.g.e.*, s. 78–79.

⁷³ Livius, 43.2; Astin, *Cato the Censor*, s. 110.

⁷⁴ Astin, *Cato the Censor*, s. 122; Kienast, *a.g.e.*, s. 117–124.

⁷⁵ Polybios 35.6; Plutarkhos, *Cato Maior* 9. 3.

⁷⁶ Kienast, *a.g.e.*, s. 124–125.

⁷⁷ Plutarkhos, *Cato Maior* 27; Plinius, *Naturalis Historia* 15.74–75.

konuşmasını, “*Carthago delenda est*” (*Kartaca yıkılmalıdır*) sözü ile tamamladı. 150’de Scipio Africanus’un yeğeni Scipio Nasica’nın muhalefetine rağmen Kartaca’ya savaş ilan edilmesi gerektiğini savundu⁷⁸. Cato’nun ölümünden kısa bir süre sonra senatus 149 yılında Kartaca’ya savaş açılması kararı verdi⁷⁹.

Aristokratik Rekabet ve Roma’da Eski–Yeni Mücadelesi

İkinci yüzyıldan itibaren Hellas’ın doğusunda askeri faaliyetlerle daha fazla ilgilenmeye başlayan Roma aristokrasisinin *imperium* kullanımı ve hak iddia ettikleri onur ve ayrıcalıklar üzerindeki rekabeti, Roma’nın büyük ailelerinden (*gentes maiores*) –özellikle Claudii, Fabii, Scipio aileleri– ve politik arkadaş gruplarından (*amici*) oluşan ittifaklar ile sert politik bir mücadeleye dönüştü⁸⁰. Bu durumda önemli askeri başarılar kazanan kişiler, Roma’da sıra dışı bir güce ve nüfuza sahip oldular. Roma’nın yükselişini, kazandıkları zaferler ile hayatta iken efsanevi kişiliklere dönüşen aristokratların bireysel başarılarına dayandıran ve monarşi eğilimini güçlendiren yeni anlayışa karşı çıkan Cato, bu yükselişin çağlar boyunca devam eden birçok kuşağın dehasına dayandığını, dolayısı ile üstünlüğün Roma’nın geçmişindeki kolektif Romalılık ruhu ve Roma değerleri ile başarılı olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle yoldan çıktığına inandığı Roma aristokrasisine karşı bilinçli bir program ile hareket etti⁸¹. Cato, Scipio Africanus ile olan kişisel

⁷⁸ Appianus, *Punica* = Appian. *Roman History*, I, *The Punic Wars*, Translated by Horace White, Cambridge 1912, 10.69; Plutarkhos, *Cato Maior* 26–27.

⁷⁹ Polybios 3.5.5,36.2.

⁸⁰ Thomas Alan Dorey, “Contributory Causes of the Second Macedonian War.”, *The American Journal of Philology*, 80/3 (1959), s. 288–295; Tenney Frank, *Roman imperialism*, New York 1914, s. 163–189; Erich S. Gruen, “The “Fall” of the Scipios”, I. Malkin and Z.W. Rubinson (Eds.), *Leaders and masses in the Roman world: Studies in honor of Zvi Yavetz*, Leiden 1995, s. 59–90; Cyrielle Landrea, “The Gentes Maiores and Aristocratic Competition in Rome (200–134 BCE)”, M. Balbo and F. Santangelo (Eds.), *A community in transition: Rome between Hannibal and the Gracchi*, Oxford 2022, s. 266–292; Friedrich Münzer, *Roman aristocratic parties and families*, Çev. Thérèse Ridley, Baltimore 1999, s. 123–130; Schullard, *Roman Politics*, s. 8–38; ayn. yzr., *A history of the Roman World*, s. 333–337.

⁸¹ Cicero, *De Re publica* 2.2; Wolfgang Blösel, “Die Geschichte des Begriffes “mos maiorum” von den Anfängen bis zu Cicero.”, B. Linke, M. Stemmler (Hgg.), *Mos maiorum. Untersuchungen zu den Formen der Identitätsstiftung und Stabilisierung in der römischen Republik*, Stuttgart 2000, s. 53–59; Ernst Breisach, *Tarihyazımı*, Çev. Hülya Kocaoluk, İstanbul 2009. s. 75–76; Ulrich Gotter, “Cato’s Origines: The historian and his

düşmanlığı ile tanınsa da aslında Scipioların rakibi olan, Roma politikasında etkili ve güçlü aileler ve kişiler ile de mücadele içindeydi⁸².

Plutarkhos'un ifadesi⁸³ ile "zamanının en dikkat çeken ve kentte en büyük etkiye sahip olan iki adamı" yani M. Porcius Cato ile Scipio Africanus arasında 205'ten 184 yılına kadar devam eden, "Eski Roma ile Yeni Roma'yı temsil eden bu isimler arasındaki çatışma" özellikle L. Scipio Asiagenus'un suçlandığı 187'deki mahkeme süreci ile zirveye ulaştı⁸⁴. Cato, quaestor'u olarak birlikte görev aldığı Scipio Africanus'un 205'de Syrakusai'de iken büyük miktarda parayı askerlerine dağıtması sonucunda askerlerinin ahlakını bozduğu, ordu komutanı gibi davranmadığı, Hellen kıyafetleri ve sandaletleri ile zamanını gymnasionda geçirdiği ve Hellen dilinde kitaplar okuduğu suçlamalarında bulundu. Scipio Africanus, görevini kötüye kullanma ile birlikte tembellik ve kadınsılıkla da suçlanmıştı⁸⁵. Cato, bu saldırıda Scipio Africanus'un gerçek düşmanı olan L. Valerius Flaccus'un açık desteğiyle, Kartaca Savaşı'ndan itibaren Scipio Africanus'un rakibi olan Q. Fabius Maximus ile aynı politik kampta yer aldı⁸⁶. Savaş zamanındaki askeri dehasına rağmen Roma'da politik başarı gösteremeyen Scipio Africanus'un Roma'ya etkisi konusunda görüş ayrılıkları vardı. Livius, Scipio Africanus'u Roma'yı kurtaran büyük askeri deha, Roma erdemlerini temsil eden komutan olarak tanıtırken, Roma aristokrasisinin Hellenistik dünyanın yaşam tarzına katılımını eleştiren Velleius Paterculus, Scipio Africanus'u Roma'ya güç ile birlikte lüks ve gösterişi getirerek Roma değerlerinin tahribinin sorumlusu olarak tanıttı⁸⁷. Plutarkhos'a göre Cato, Roma'da kahraman olarak görülen philhellen aristokratların yakınlarını kovuşturarak bu kişilerin nüfuzlarını kırmak ve politik otoritelerini zedelemek istedi⁸⁸. Bunlardan "Hellenlere Özgürlük" sloganı ile tanınan Titus Quinctius Flamininus'un büyük

---

enemies", A. Feldherr (Ed.), *The Cambridge Companion to the Roman Historian*, Cambridge 2009, s. 112; Wallace-Hadrill, *Rome's cultural revolution*, s. 227.

⁸² Alan E. Astin, "Scipio Aemilianus and Cato Censorius.", *Latomus*, 15/2 (1956), s. 177.

⁸³ Plutarkhos, Flamininus 18.2.

⁸⁴ James S. Ruebel, "Cato and Scipio Africanus.", *The Classical World*, 71/3 (1977), s. 161-173.

⁸⁵ Livius 29.19.11-12; Valerius Maximus 3.6.1; Plutarkhos, *Cato Maior* 3.5-7.

⁸⁶ Plutarkhos, *Cato Maior* 3.4-8; Nepos, *Cato* 1.3.

⁸⁷ Livius 26.19.3-9: krş. Velleius Paterculus 2.1.1.

⁸⁸ Plutarkhos, *Cato Maior* 18. 1.

kardeşi L. Quinctius Flamininus, Cato tarafından bir erkek fahişe ile ilişkili olarak uygunsuz *imperium* kullanım suçlaması ile Senatus'dan ihraç edildi⁸⁹. Cato, 155'de Hellen elçi heyeti krizi ve 150'de Kartaca'nın durumu ile ilgili alınacak kararlarda Hannibal'e karşı kazanılan zaferlerin prestijinden yararlanan Scipiolar ile tekrar karşı karşıya geldi⁹⁰. Scipio ailesinden L. Nasica'yı *aerarii*'ye düşürdü⁹¹. Scipio Africanus'un kardeşi L. Cornelius Scipio Asiagenus'u gösteriş ve israf suçlaması ile Atlı sınıftan ihraç etti⁹². Hellen kıyafetleri ile tasvir edilmiş heykelini Capitolium'a dikecek kadar Hellen kültürüne hayranlığı ile tanınan ve III. Antiokhos Megas'dan rüşvet almakla suçlanan L. Cornelius Scipio Asiagenus'a karşı yürütülen uzun süreli soruşturmaya destek oldu, ancak yeterli kanıt olmayınca davadan çekildi. Yine de Scipio Africanus'un politikadan çekilmesinde rol oynadı⁹³. Bu dönemdeki politik ittifakların ve düşmanlıkların sonucu olan suçlamalardan fazlasıyla etkilenen ve itibarı zedelenen Cornelius Scipio Africanus, 184'de mahkemeye çıkmayı ret etti ve gönüllü olarak gittiği Liternum'da 183'de hastalıktan öldü⁹⁴. Seneca, Scipio Africanus ile M. Porcius Cato'yu *biri düşmanlara diğeri kötü davranışlara savaş açan* ("alter enim cum hostibus nostris bellum, alter cum moribus gessit") kişiler olarak andı⁹⁵.

Hukuk ve retorik yetenekleri ile Roma'da kariyer edinen Cato, politik yaşamında, kamu görevini kötüye kullanan birçok kişinin görevden alınması ve mahkûm edilmesi amacıyla davalar açtı. Roma'nın nüfuzlu isimleri ile politik arenada mücadele eden Cato'nun kendisi de elliye yakın davada sanık oldu⁹⁶. Birlikte görev yaptığı Scipio Africanus ve M.

⁸⁹ Livius, 39.42.5–44.9; Plutarkhos, Flamininus 18; ayn. yzr., *Cato Maior* 17; Astin, *Cato the Censor*, s. 79–80; Edwin M. Carawan, "Cato's Speech against L. Flamininus: Liv. 39.42–3." *The Classical Journal*, 85/4 (1990), s. 316–329.

⁹⁰ Plutarkhos, *Cato Maior* 3. 5–6; Nepos, Cato 1.3.

⁹¹ Astin, *Cato the Censor*, s. 83.

⁹² Livius 39. 44. 1; Plutarkhos, *Cato Maior* 18.1.

⁹³ Polybios 23. 14; Plutarkhos, *Cato Maior* 15.1–2; Scipio Asiagenus'un Hellen hayranlığı için bk. Valerius Maximus, 3.6.2.

⁹⁴ John Briscoe, "Flamininus and Roman Politics, 200–189 B.C.," *Latomus*, 31/1 (1972), s. 51–53.

⁹⁵ Seneca, (Ad Lucilium) *Epistulae Morales = Epistles*, I–III, Translated by Richard M. Gummere, Cambridge 1917–1925, 87.9.

⁹⁶ Plutarkhos, *Cato Maior* 15.

Acilius Glabrio ile çatışan Cato'nun gözünde üstleri eski zaman Roma komutanlarının yolundan ayrılmıştı⁹⁷. Hellen kültürü ile Romalılığı bağdaştıran, bu bakımdan Yeni Roma'yı temsil eden Scipio ailesi ile sorunlu ilişkilerine karşın Cato'nun L. Aemilius Paullus ile dostane ilişkileri vardı. Oğlu Marcus, L. Aemilius Paullus'un kızıyla evlendi. Dolayısıyla L. Aemilius Paullus'un Scipio ailesine evlatlık verdiği oğlu, Scipio Aemilianus'un kayınbiraderi oldu. Cato'nun Scipio ailesi ile olan düşmanlığı aslında eski nesille sınırlıydı. Bu düşmanlığın nedeni, Roma kolektif kimliğinin, yani *res publica*'nın yerine, efsaneleşmiş kişilikleri ile bireyselliğin yani monarşinin geçme tehlikesi idi⁹⁸. Cato'nun çatıştığı bir başka kişi, Scipiolar ile birlikte hareket eden M. Acilius Glabrio, 191'deki consul'luğu esnasında III. Antiokhos Megas'ın güçlerini Thermopylae'de bozguna uğratarak kamptaki kraliyet hazinelerini yağmalamıştı. Bu muharebede askeri tribunus olarak görev yapan Cato ikisinin de aday olduğu 189'daki cencor'luk seçimlerinde kamptan elde edilen savaş ganimetini zafer alayında gizlediği ve kişisel çıkarı için seçimde –seçim rüşveti ve başka şekillerde– kullandığı suçlamasıyla, M. Acilius Glabrio'ya karşı dava açtı⁹⁹. Glabrio seçimden çekilince, politik olan bu dava düştü¹⁰⁰. Cato, diğer suçlamalar ile birlikte yaşam tarzının aşırılığı suçlaması ile Atlı sınıfından L. Veturius'un askerliğe uygun olmadığını gerekçe göstererek kamu atını (*equus publicus*) elinden aldı¹⁰¹.

Cato, yönetici sınıfta yetkilerin kötüye kullanılması ve bireyselliğin tiranlığa dönüşmesi eğilimine karşı olduğu kadar bir *novus homo* (yeni insan) olarak doğuştan gelen ayrıcalıklara da karşıydı¹⁰². Nepos bu konuda sessiz kalsa da, Roma'da bireysel başarıları ile ön plana çıkan ve kamu görevlerini şan arayışı için kullanan Roma aristokratlarının isimlerini, günümüze 150 civarında parça ile ulaşan, *De Originibus*'da belirtmekten kaçındı¹⁰³. Aynı eserde, bu tavrını Roma kimliğini yeniden

⁹⁷ Champion, *a.g.e.*, 180.

⁹⁸ Albrecht, *a.g.e.*, 393.

⁹⁹ J. Bradford Churchill, "Cato Orations 66 and the Case against M. Acilius Glabrio in 189 B.C.E." *The American Journal of Philology*, 121/4 (2000), s. 549–557.

¹⁰⁰ Livius 37.57.15–58.1.

¹⁰¹ Aulus Gellius, *Noctes Atticae* 6.22.1; Astin, Alan E., "Regimen Morum", *Journal of Roman Studies*, 78 (1988), s. 20.

¹⁰² Livius 39.40.9,41.1; Plutarkhos, *Cato Maior* 16.4,11.3.

¹⁰³ Plinius, *Naturalis Historia* 8.5; Astin, *Cato the Censor*, s. 67, 232–233; Gotter, a.g.m., 111, 116; krş. Nepos, *Cato* 3.4.

tanımlayarak gösterdi. Roma halkını (*populus Romanus*), birbirine rakip, küçük sosyal, politik yapıların merkezi unsuru olan gens'leri aşan bir birlik ve merkezinde Roma'nın yer aldığı İtalya'daki etnisitelerden oluşan, ortak tarihe ve değerlere sahip bir karakter olarak tasvir etti. Romalılığı (*Romanitas*) ise erdemli yaşam tarzı ile Roma geleneğinin aktarımı ve bu yöndeki çaba (*disciplina*) ile ilişkilendirerek Roma'nın İtalya kökenlerini, Sabın kökenli bir Romalı olarak, ön plana çıkardı¹⁰⁴.

Roma aristokrasisindeki ahlaki dejenerasyonu ve bireyselliği politik bir tehdit olarak gören, bu nedenle kendi zamanında Scipio Africanus gibi oldukça nüfuzlu kişilere karşı tribünus'lar ile birlikte hareket eden Cato'nun, görünürde ahlaki bir tonda savunduğu ataların gelenekleri (*mos maiorum*) olsa da, aslında kolektif yetkiyi (*auctoritas*) ve geleneksel sosyal, politik yapıyı yani *res publicayı* savundu¹⁰⁵. Bu bakımdan Cato'yu basitçe Hellen kültürünün düşmanı bir karakter olarak görmek doğru olmayacaktır. Aksine, o Hellen temalarını Roma bağlamında kullanmak için uyarlayan ve bu şekilde Roma kimliği ve değerlerini korumayı amaç edinmiş bir entelektüeldi¹⁰⁶. Roma'nın yükselişi ve karşılaştığı tehlikeler ile ilgili benzer görüşlere sahip olan Cato ve Polybios, L. Aemilius Paullus'un çevresi aracılığı ile etkileşim içindeydi. Polybios, L. Aemilius Paullus'un oğulları olan P. Cornelius Scipio Aemilianus ve Q. Fabius Maximus Aemilianus ile yakın arkadaş idi. Paulli–Aemilii eviyle olan karşılıklı kişisel bağları, Polybios ile Cato arasında muhtemelen özel entelektüel bir temas da sağladı¹⁰⁷. Roma'da bir rehine olarak kaldığı uzun sürede, Hellen bakış açısından Roma politik sistemini Hellen muadilleri ile mukayese ederek çözümleyen Polybios ile Roma Cumhuriyet kurumlarını Hellenistik dünyanın etkilerine karşı koruma refleksi içindeki Cato'nun kendilerine göre etkili

¹⁰⁴ Gotter, a.g.m., 108–115; krş. Jefferson, a.g.m., s. 323–325.

¹⁰⁵ Louise Hodgson, *Res Publica and the Roman republic 'Without body or form'*, Oxford 2017, s. 41–46.

¹⁰⁶ Gruen, *Culture and national identity*, s.52–83; Astin, *Cato the Censor*, s. 157–181; Kienast, *a.g.e.*, s. 101–116.

¹⁰⁷ Polybios 31.24–30;35.6.1–4; Plutarkhos, *Cato Maior* 9.2–3; Arthur M. Eckstein, "Physis and Nomos: Polybios, the Romans, the Elder", P. Cartledge, P. Garnsey, and E. S. Gruen (Eds.), *Hellenistic Constructs: Essays in Culture, History, and Historiography*, (1st ed.), Berkeley 1997, s. 191–198; Momigliano, *a.g.e.*, 38.

fikirleri vardı. Her ikisi de Roma'daki politik yapının bir sistem olarak işlediğinin farkındaydı. Cato, Cumhuriyet sistemi içinde monarşik ilkenin tehlikeli yönlerine, Hellen kültürünü, içerde rakiplerine karşı bir üstünlük aracı, dışarda Hellenistik dünyaya katılmanın aracı olarak gören aristokrasinin philhellen tavrına ve aristokratik rekabetin meritokratik anlayışı tehdit eden uygulamalarına karşı çıktı¹⁰⁸. Bu tavrıyla Hellenistik dünyanın yeni güç merkezine dönüşen Cumhuriyet'i ve kurumlarının işleyişini korumak istedi.

Cato: Eski Romalı Arketipi

Cato, küçük arazilerinde bizzat tarımla uğraşan, askeri başarılarına rağmen mütevazı bir yaşam sürdüren L. Quinctius Cincinnatus, çocukluk kahramanı M. Curius Dentatus ve C. Fabricius gibi eski Romalı senatörlere benzemekteydi¹⁰⁹. Patricii üstünlüğünün devam ettiği dolayısıyla kamu görevlerini almanın çok zor olduğu bir zamanda, Roma siyasal toplumunda kariyerini ve politik tavrını ataların yolunda sürdürerek, sivil yetenekler ile başlayan ardından Roma aristokrasisine meydan okuyarak askeri, politik alanda gelişen bir kariyer inşa etmenin mümkün olduğunu gösterdi¹¹⁰. Cato, ikinci yüzyılın ilk yarısında politik ve literal alanda etkili olan bir kişiydi. *De Agricultura*'yı, eski Roma adetlerine bağlı bir entelektüel ve toprağında çiftçilik yapan bir senatör olarak kaleme aldı¹¹¹. Cato'nun, bir entelektüel olarak *De Originibus*, *De Agricultura*, *De re militari*, *De medicina*, *Carmen de Moribus*, *Ad filium* ve *Apophthegmata* gibi farklı türlerdeki birçok eserini kaleme almadaki motivasyonu kamusal sorumluluk bilinci idi¹¹². Kendine özgü 'doğal' üslubu ile sonraki kuşakları etkiledi. Seçkin bir hatip olarak Senatus'da etkili olan görüşlerini açıkladığı 150'yi aşkın nutuktan 80 parça günümüze ulaştı¹¹³. İyi bir hatibi tarif ederken hatibin kişilik özelliklerini

¹⁰⁸ Michael H. Crawford, *The Roman Republic*, (2nd ed.), Cambridge, 1993, s. 80–85.

¹⁰⁹ Plutarkhos, *Cato Maior* 2.1–2.

¹¹⁰ Neville Morley, *The Roman empire roots of imperialism*, London; New York 2010, s. 28; Reay, a.g.m., s. 333.

¹¹¹ Brendon Reay, "Agriculture, Writing, and Cato's Aristocratic Self-Fashioning", *Classical Antiquity*, 24/2 (2005), s. 331–361.

¹¹² Eserler hakkında geniş bilgi için bk. Astin, *Cato the Censor*, s. 182–188.

¹¹³ Malcovati, a.g.e, 18–97; Schullard, *Roman Politics*, s. 256-273.

öne çıkararak Cato'ya göre, bu anlamda ideal kişi, “*Vir bonus dicendi peritus*” (konuşmada usta, iyi bir adam) olmalıdır¹¹⁴.

Entelektüel alanda olduğu kadar döneminin politik yapısı içinde de etkili olan Cato, kendini kamuya adanmış mücadeleci bir kişilik olarak Roma yönetiminde etkili olan nüfuzlu ailelerin ve arkadaş gruplarının yanlış davranışlarına aktif bir şekilde reaksiyon gösterdi¹¹⁵. Roma ordularının Magna Graecia, Sicilya ve Hellas'taki askeri başarılarının Roma'ya Hellen kültür unsurlarının dolması ile sonuçlandığı bir zamanda, Cato'nun temsil ettiği eski Roma kimliğini yansıtan ölçülü yaşam tarzı hızlı bir değişim içindeydi. Cato bu yıkıcı değişime dikkat çekti ve önünde durmaya çalıştı. Bu nedenle Roma'nın nüfuzlu aristokrasisi ile mücadeleye girmekten çekinmedi, düşmanları olduğu gibi dostluklar ve takdir de kazandı. Censor'luk görevine seçildiğinde onuruna, Salus Tapınağı'na yerleştirilen bir heykelin üzerindeki yazıtta: “*Roma devleti çöküşe doğru sendelendiğinde; kendisi censor oldu, yararlı bir rehberlik, bilgece sınırlamalar ve sağlam öğretilerle onu yeniden restore etti.*” ifadesi yer aldı¹¹⁶. Cato'nun politik programını yansıtan bu ithaftan, onun sosyal ve politik yapının denetimi ile Cumhuriyet kurumlarını korumayı amaçladığı görülebilir. Zamanındaki Roma aristokrasisinin ayrıcalıklı tavrı, lüks yaşamı ve savurganlığına karşın, kamusal ve özel yaşamında ölçülü ve sade yaşam sürdü¹¹⁷. Eski Roma'yı temsil eden bir karakter arketipi olarak Romalılık bilincini ve Roma ahlakını gündemine alması ve bu konudaki çabası ile hatırlandı¹¹⁸. Bu duruşu doğal olarak Roma'daki kültürel kimliğin değişimini engelleyecek bir etki yapamadı. Roma'nın philhellen imparatorlarına tanık olan Plutarkhos, (İS 45–120) Hellen düşmanı olarak gösterdiği Cato'nun Roma'dan bütünüyle kovmaya varan Hellen karşıtlığının gerçekleşmediğini, Romalıların kentnin gelişiminin zirvesinde iken Hellen

¹¹⁴ Quintilianus, *Institutio Oratoria*, Quintilian, *The Orator's Education*, Edited and translated by Donald A. Russell, Cambridge 2002, 12.1.1.

¹¹⁵ Livius 39.40.4–12; John Briscoe, “Eastern Policy and Senatorial Politics 168–146 B.C.”, *Historia: Zeitschrift Für Alte Geschichte*, 18/1 (1969), s. 60–70; Frank, *a.g.e.*, 190–217; Kienast, *a.g.e.*, s. 88–100.

¹¹⁶ Plutarkhos, *Cato Maior* 19.3.

¹¹⁷ Valerius Maximus, 4.3.11; Plutarkhos, *Cato Maior* 1.7; 2.3; 3.2; 4.3–4; 19.5; Seneca, *Epistulae Morales* 87.9; 120.19.

¹¹⁸ Cicero, *Tusculanarum Disputationum=Tusculan Disputations*, Translated by J. E. King, Cambridge 1927, 4.4; Seneca, *Epistulae Morales* 87.9; Velleius Paterculus 2.128.

kültür ve eğitimini benimsediğini dolayısıyla Cato'nun çabasında başarılı olmadığını ifade etti¹¹⁹. Geç Cumhuriyet, iç savaflara yol açan aristokratik rekabet, Roma değerlerinin aşınması ve Hellenleşme açısından Cato'nun zamanından daha ileri bir aşama olarak Cumhuriyet yönetiminin sona ermesi ile sonuçlandı.

Sonuç

Roma'nın İtalya ve Hellenistik Doğu'daki yayılması sonucunda Hellenistik kültür unsurları yeni bir kültür dalgası olarak Roma'ya girmeye başladı. Orta Cumhuriyet Dönemi'nde eski Roma değerleri önemini yitirmeye başladı. Bu yeni durumun sonucu olarak Roma'nın kendine özgü politik ve kültürel yapısı Cumhuriyetin son üç asrında büyük oranda değişti. Roma'da uzun vadede ciddi etkileri olan bu yeni duruma herkes aynı şekilde tepki göstermedi. Roma aristokrasisi güç ve zenginlik elde etmek ve rakiplerine üstünlük sağlamak peşindeydi. Bu nedenle, Hellen kültür unsurlarını, yağma malı ve kariyerlerini ilerletme aracı olarak gördüler. Ayrıca yeni durumu kendi lehlerine kullanmak, Hellenistik dünyada varlık göstermek ve bu kültürel evrene katılmak istediler. Bu nedenle, politik ve askeri üstünlüklerinin de etkisiyle Hellenistik kültür unsurlarını reddetmediler. Buna karşın Cato, Roma aristokrasisi içindeki rekabete eski Roma değerlerini ve ataların geleneklerini koruma amacıyla dâhil oldu. Olağanüstü bir refah ve emperyal genişleme döneminde Cato, Romalıların basit savaşçı davranışlara ve Cumhuriyet değerlerine bağlı kalmasını istiyordu. Bu nedenle Roma kolektif kimliği karşısında kişilerin yüceltilmesine ve Cumhuriyet uygulamalarının ihlal edilmesine karşı çıktı ve bunun için başta Scipio ailesi olmak üzere birçok etkili aile ile mücadele içine girdi.

Cato'nun Hellenlere karşı şüpheli tavrı basitçe yabancı düşmanlığı değildi. Genç yaşından itibaren Hellen kültürü ile teması olduğundan, sofistike Hellen kültürünün basit Roma yaşam tarzını tehdit etme potansiyelinin farkındaydı. Özellikle şüpheye dayanan teorik felsefi düşünceyi, kesin inançla bağlı kalınan Roma değerlerinin tam da karşıtı olarak görmekteydi. Diğer taraftan Romalı zaafalarını uyandıran baştan çıkarıcı birçok şeyin (monarşik yönetim, kadınsı tavırlar, zevk düşkünlüğü, felsefi düşünce) kaynağı, kendi zamanında Hellenistik Doğu

¹¹⁹ Plutarkhos, *Cato Maior* 23.3.

olduğu için Cato, çağdaşı olduğu Hellenlere ait herşeyi ret etti. Özellikle yönetici sınıftaki Hellen hayranlığına karşı kendisi eski sert Romalı tavırları sürdürmekte ısrar etti. Bu nedenle Cumhuriyet Dönemi'nin eski Romalı arketipi olarak hatırlandı. Romalıların önemli yeteneklerinden olan değişime ve yeniliğe açıklık Cato'nun da önemli yeteneklerinden biriydi. Cato'nun muhafazakârlığı Roma kimliğinin korunması ile ilgiliydi daha fazlası değil. Cato, eski Roma karakterinin ve yaşamının örneklerini sergileyen entelektüel bir devlet adamı olarak zamanının önemli isimlerinden biriydi. Genellikle kendi fikirleri ile ortaya çıkan, kendi başına hareket eden tek adam olarak düşünöldü. Aslında etkili bir hatip olarak, değişim çağında önceki kuşakların, yani eski Roma'nın sesiydi.

Kaynakça

Albrecht, Michael Von, *A history of Roman literature: From Livius Andronicus to Boethius: with special regard to its influence on world literature*, I, Leiden 1997.

Alföldy, Géza, *The social history of Rome*, (Johns Hopkins Paperbacks edition), Çev. D. Braund, F. Pollock, Baltimore 1988.

Appianos, *Punica* = Appian, *Roman History*, I, The Punic Wars, Translated by Horace White, Cambridge 1912.

Astin, Alan E., "Scipio Aemilianus and Cato Censorius.", *Latomus*, 15/2 (1956), s. 159–180.

Astin, Alan E., *Cato the Cencor*. Oxford 1978.

Astin, Alan E., "Regimen Morum", *Journal of Roman Studies*, 78 (1988), s. 14–34.

Aulus Gellius, *Noctes Atticae* = Gellius, *Attic Nights*, I–III, Translated by J. C. Rolfe, Cambridge 1927.

Balsdon, J. P. V. D., *Romans and aliens*, London 1979.

Baltrusch, Ernst, *Regimen morum: Die Reglementierung des Privatlebens der Senatoren und Ritter in der römischen Republik und frühen Kaiserzeit*, München 1988.

Berry, Christopher J., "Luxury and the Politics of Need and Desire: The Roman Case.", *History of Political Thought*, 10/4 (1989), s. 597–613.

Blösel, Wolfgang, "Die Geschichte des Begriffes "mos maiorum" von den Anfängen bis zu Cicero.", B. Linke, M. Stemmler (Hgg.), *Mos maiorum. Untersuchungen zu den Formen der Identitätsstiftung und Stabilisierung in der römischen Republik*, Stuttgart (2000), s. 25–97.

Breisach, Ernst, *Tarihyazımı*, Çev. Hülya Kocaoluk, İstanbul 2009.

Briscoe, John, "Eastern Policy and Senatorial Politics 168–146 B.C.", *Historia: Zeitschrift Für Alte Geschichte*, 18/1 (1969), s. 49–70.

Briscoe, John, "Flamininus and Roman Politics, 200–189 B.C.", *Latomus*, 31/1 (1972), 22–53.

Carawan, Edwin M., "Cato's Speech against L. Flamininus: Liv. 39.42–3." *The Classical Journal*, 85/4 (1990), s. 316–329.

Cato, *De Agricultura* = Cato, Varro, *On Agriculture*, Translated by W. D. Hooper, Harrison Boyd Ash, Cambridge 1934.

Champion, Craige B., *Cultural politics in Polybios's Histories*, Berkeley; Los Angeles; London 2004.

Churchill, J. Bradford, "On The Content and Structure of the Prologue to Cato's "Origines"." *Illinois Classical Studies*, 20 (1995), s. 91–106.

Churchill, J. Bradford, "Cato Orations 66 and the Case against M.' Acilius Glabrio in 189 B.C.E." *The American Journal of Philology*, 121/4 (2000), s. 549–557.

Cicero, *De Senectute, De Amicitia, De Divinatione* = *On Old Age, On Friendship, On Divination*, Translated by W. A. Falconer, Cambridge 1923.

Cicero, *Tusculanarum Disputationum* = *Tusculan Disputations*, Translated by J. E. King, Cambridge 1927.

Cicero, *De Re publica* = *On the Republic, (De Legibus), On the Laws*, Translated by Clinton W. Keyes, Cambridge 1928.

Crawford, Michael H., *The Roman Republic*, (2nd ed.), Cambridge, 1993.

Dorey, Thomas Alan, "Contributory Causes of the Second Macedonian War.", *The American Journal of Philology*, 80/3 (1959), s. 288–295.

Eckstein, Arthur M., "Physis and Nomos: Polybius, the Romans, and Cato the Elder", P. Cartledge, P. Garnsey, and E. S. Gruen (Eds.), *Hellenistic Constructs: Essays in Culture, History, and Historiography*, (1st ed.), Berkeley 1997, s. 175–198.

Edwards, Catharine, *The politics of immorality in ancient Rome*, Cambridge 1993.

Frank, Tenney, *Roman imperialism*, New York 1914.

Gelzer, Matthias, (1969). *The Roman nobility*, Çev. Robin Seager, Oxford: Basil Blackwell.

Gotter, Ulrich, "Cato's Origines: The historian and his enemies", A. Feldherr (Ed.), *The Cambridge Companion to the Roman Historian*, Cambridge (2009), s. 108–122.

Gruen, Erich S., *The Hellenistic world and the coming of Rome*, I–II, Berkeley; London 1984.

Gruen, Erich S., *Culture and national identity in Republican Rome*, Ithaca 1992.

Gruen, Erich S., "Cultural Fictions and Cultural Identity.", *Transactions of the American Philological Association* (1974–), 123 (1993), s. 1–14.

Gruen, Erich S., "The "Fall" of the Scipios", I. Malkin and Z.W. Rubinsohn (Eds.), *Leaders and masses in the Roman world: Studies in honor of Zvi Yavetz*, Leiden 1995, s. 59–90.

Hopkins, Keith, *Conquerors and slaves, (sociological studies in Roman history, I)*, Cambridge 1978.

Harris, William V., "On War and Greed in the Second Century B.C." *The American Historical Review*, 76/5 (1971), s. 1371–1385.

Harris, William V., *War and imperialism in Republican Rome, 327–70 B.C.* Oxford; New York 1979.

Harris, William V., *Ancient literacy*, Cambridge 1989.

Hodgson, Louise, *Res Publica and the Roman republic 'Without body or form'*, Oxford 2017.

Jefferson, Eleanor, "Problems and audience in Cato's Origines", S.T. Roselaar (Ed.), *Processes of integration and identity formation in the Roman Republic*, Leiden; Boston 2012, s. 311–326.

Kienast, Dietmar, *Cato der Zensor: seine Persönlichkeit und seine Zeit, Mit einem kritisch durchgesehenen Neuabdruck der Redefragmente Catos*, Heidelberg 1954.

Landrea, Cyrielle, "The Gentes Maiores and Aristocratic Competition in Rome (200–134 BCE)", M. Balbo and F. Santangelo (Eds.), *A community in transition: Rome between Hannibal and the Gracchi*, Oxford 2022, s. 266–292.

Lintott, Andrew W., "Imperial Expansion and Moral Decline in the Roman Republic.", *Historia: Zeitschrift Für Alte Geschichte*, 21/4 (1972), s. 626–638.

Livius, *Ab Urbe Condita, Periochae* = Livy, *History of Rome*, I–XIV, Translated by B. O. Foster, J. C. Yardley, and Alfred C. Schlesinger, Cambridge 1919–1959.

Malcovati, Henrica, *Oratorum Romanorum fragmenta liberae rei publicae*, (2d ed.), Torino 1955.

Morley, Neville, *The Roman empire roots of imperialism*, London; New York 2010.

Momigliano, Arnaldo, *Alien wisdom: the limits of Hellenization*, Cambridge 1975.

Münzer, Friedrich, *Roman aristocratic parties and families*, Çev. Thérèse Ridley, Baltimore 1999.

Nepos, *Cato, De Viris Illustribus* = Cornelius Nepos, *On Great Generals, On Historians*, Translated by J. C. Rolfe, Cambridge 1984.

Plinius, *Naturalis Historia* = Pliny, *Natural History*, I–X, Translated by H. Rackham, W. H. S. Jones and D. E. Eichholz, Cambridge 1938–1962.

Plutarkhos, *Bioi Paralleloi* = Plutarch, *Lives*, I–VII, Translated by Bernadotte Perrin, Cambridge 1914–1926.

Plutarkhos, *Quaestiones Romanae* = Plutarch, *Moralia*, IV, *Roman Questions*, Translated by Frank Cole Babbitt, Cambridge 1936.

Pollitt, Jerome J., "The Impact of Greek Art on Rome.", *Transactions of the American Philological Association*, 108 (1978), s. 155–174.

Polybios, *Historiae* = Polybius, *The Histories*, I–VI, Translated by W. R. Paton, and S. Douglas Olson, Rev. F. W. Walbank, Christian Habicht, Cambridge 2010–2012.

Quintilianus, *Institutio Oratoria*, Quintilian, *The Orator's Education*, Edited and translated by Donald A. Russell, Cambridge 2002,

Rawson, Elizabeth. *Intellectual Life in the Late Roman Republic*. Baltimore, 1985.

Reay, Brendon, "Agriculture, Writing, and Cato's Aristocratic Self-Fashioning", *Classical Antiquity*, 24/2 (2005), s. 331–361.

Ruebel, James S., "Cato and Scipio Africanus.", *The Classical World*, 71/3 (1977), s. 161–173.

Seneca, (Ad Lucilium) *Epistulae Morales* = *Epistles*, I–III, Translated by Richard M. Gummere, Cambridge 1917–1925.

Suetonius, *De Vita XII Caesarum* = *Lives of the Caesars*, I–II, *De Viris Illustribus* = *Lives of Illustrious Men: Grammarians and Rhetoricians, Poets (Terence, Virgil, Horace, Tibullus, Persius, Lucan), Lives of Pliny the Elder and Passienus Crispus*, Translated by J. C. Rolfe, Cambridge 1914.

Schullard, Howard Hayes, *Roman Politics, 220–150 B.C.* Oxford 1951.

Schullard, Howard Hayes, *A history of the Roman World, 753 to 146 BC.* (4th ed.), London; New York 1980.

Valerius Maximus, *Factorum et dictorum memorabilium libri IX* = *Memorable Doings and Sayings*, I–II, Translated by D. R. Shackleton Bailey, Cambridge 2000.

Velleius Paterculus, *Historiae Romanae* = *Compendium of Roman History, Res Gestae Divi Augusti*, Translated by Frederick W. Shipley, Cambridge 1924.

Veyne, Paul "The Hellenization of Rome and the Question of Acculturations," *Diogenes* 106 (1979), s. 1–27.

Wallace-Hadrill, Andrew, "To Be Roman, Go Greek Thoughts on Hellenization at Rome", M.M. Austin, J. Harries, and C. Smith (Eds.), *Modus operandi: essays in honour of Geoffrey Rickman*, London 1998, s. 79–91.

Wallace-Hadrill, Andrew, *Rome's cultural revolution*, Cambridge 2008.

Williams, Craig A., *Roman homosexuality: ideologies of masculinity in classical antiquity*, Oxford 1999.

Zanda, Emanuela, *Fighting Hydra-like Luxury: Sumptuary Regulation in the Roman Republic*, London 2013.

Zonaras, *Epitome Historiarum* = *History of Zonaras: from Alexander Severus to the death of Theodosius the Great*, Translated by Thomas M. Banchich and Eugene N. Lane, London; New York 2009.

Extended Abstract

One of the controversial areas of Roman history is the Roman–Greek relations on cultural grounds. In this study, some important problems faced by Roman society in the Middle Republic, when Rome faced challenges, and Marcus Porcius Cato's conservative attitude towards these problems will be examined. The negative effects of the wars that gave Rome superiority in the Mediterranean on the Roman society, especially the tendency of the Roman aristocracy to adopt Hellenistic cultural elements, that is, Hellenism, played an important role in Cato's attitude.

The Romans interacted with the Hellenes from the eighth century BCE, when Hellenic settlements began to be established in Italy. In contacts with the Hellenes, which gained momentum from time to time until the third century BCE, Hellenic cultural elements were integrated and harmonized with the Roman life. But in the period from the third century BCE to the mid–second century BCE, the conditions and consequences of political and cultural contact with the Hellenistic world were different from before. As a result of superiority and military conquests over the cities in Italy and the Hellenistic monarchies in the East, the city of Rome became the new power center of the Mediterranean world. Simultaneously, it turned into the new center of Hellenistic culture and art, where the material wealth of the Hellenistic world, plundered works of the Greek art and qualified Greek slave population flowed. With enrichment, a new economy based on slave labor, and increased free time in all segments of society, the Romans also experienced the erosion of values in the face of the wealth and luxury that came with conquest, which was the fate of military societies. In ancient times, politics and culture, state and society, were not fundamentally different categories. Therefore, cultural contacts and interaction in art, culture, religion and daily life had an impact on the political structure and vice versa. The Republic's conquests in Italy and the Greek East had significant, largely negative, structural effects on Roman society, culture, political structure and economy. Greed (*avaritia*), ambition (*ambitio*), desire for power (*cupido imperii*) and desire for fame (*cupido famae*) seen in the Roman aristocracy in the second century were increasingly important motivational factors determining Roman foreign policy. The attitude of the Roman aristocracy was responsible for expansion. The second century BCE, when Roman expansion in the Greek East brought extraordinary prosperity, was regarded in Roman historiography as the time when the moral degeneration in Roman society began, with deep–rooted and widespread pessimism. Moral decadence, which became increasingly visible in civic and cultural life with luxury, extravagance, ostentation, greed and sexual excesses, was seen –as a topos– by Roman historians, especially as the result of Hellenic

cultural interaction and the cause of the decline in the Republic. Polybios describes the moral corruption seen in Rome after the Battle of Pydna, he condemned luxurious habits, softness, effeminacy, and the sexual debauchery that spread in Roman society, as Roman men spent their energies on slaves, beautiful boys, prostitutes, and musical entertainment. In this period, as a common understanding among the Romans, the influence of Hellenic culture was seen as the cause of the deterioration of Roman military values such as courage, fighting spirit, and fighting ability, which were associated with the Roman man (*vir*) and the perception of masculinity.

The flow of hundreds of thousands of slaves and extraordinary material wealth to Rome as a result of military victories, and the luxury consumption and pleasure-seeking based on war spoils and plunder seen in Roman society and especially in the Roman nobilis, were perceived as a political problem as well as a social and economic one. This perception of threat necessitated the enactment of a series of luxury consumption laws (*Leges sumptuariae*) and adjustments to existing laws that reflected the social and economic problems experienced in Roman society during the Middle Republic, especially in the second century BCE. Cato, played an active role in the votes on these laws and passed some laws himself. The angry attitude towards corruption, usurpation and extravagance as a result of abuse of office, election bribery, violation of public office restrictions and personal weaknesses, seen under the influence of harsh competition in the Roman aristocracy, was also a current problem that showed the loss of values in Roman society. Cato strictly avoided taking advantage of the opportunities offered by public office and personal gain, and in his public life he opposed the greed, luxury consumption, and abuse of public office that were so proliferating in the Roman aristocracy. Cato, who acted in accordance with the authority and limits of public behavior in his political life, as well as in accordance with the *mos maiorum* in his life, made it his duty for the Roman aristocracy to act in accordance with these unwritten norms.

An important characteristic of the Roman aristocracy in the third and second centuries was their philhellenic attitudes based on personal interests. The effects of the interest in Hellenistic mythology, art, literature, language and other cultural elements, which reached its peak in the second century, were clearly visible in Rome. Many Greek intellectuals, brought to Rome as slaves after the conquest of Magna Graecia and the Third Macedonian War, were used for language training and other cultural fields. From the second century onwards, it became a status symbol for aristocratic families to provide Greek-style education for their children, and demand for such education increased in Rome. Hellenic language and rhetorical skills would give young aristocrats an edge over their rivals and guarantee career advancement. Plutarch's detailed

account of the education given to the children of L. Aemilius Paullus by Greek slaves clearly shows the Hellenic cultural influence on the Roman aristocracy. On the other hand, the fact that L. Aemilius Paullus also educated his children in the Roman style shows that Greek culture was intended to be used in the service of Rome. The Hellenic influence in education had penetrated the house of Cato, who was known for his sensitivity in this matter. Although Cato had a talented slave who taught the boys in his house, he refused to have his son scolded or rewarded by a slave and taught his son himself. Cato's stance on protecting Roman values and emphasising Roman superiority was the reason for this choice.

During this period, the Roman aristocracy began to learn the Greek language and developed a special interest in Hellenistic culture. Although Cato could speak Greek if he wished, he communicated with his interlocutors through interpreters and in 191 BCE, while on an ambassadorial mission, he addressed the Athenian assembly in Latin when he was expected to address them in Greek. Cato, whose own attitude demonstrated Roman superiority over the Greek, criticised the Romans' admiration for Greek language and culture and their contempt for Roman culture at every opportunity. The measured way of life that Cato represented, which reflected the old Roman identity, was in a state of rapid change. For Cato, the way of life based on Roman values and the way of governance were inseparable. For this reason, he carried out his duty as censor, which included the supervision of public morality (*regimen morum*), with such seriousness and harshness that he was remembered with this title. In his duty as censor, he implemented his projects that he thought as solutions for the deterioration in Roman society.

From the second century BCE onwards, the competition of the Roman aristocracy over the exercise of authority and the honors and privileges they claimed became a fierce political struggle with alliances of Rome's great families and political factions. In this situation, those who won significant military successes enjoyed extraordinary power and influence in Rome. Cato, who opposed the new understanding of Rome's rise based on the individual achievements of aristocrats whose victories turned them into legendary personalities while they were still alive and strengthened the tendency towards monarchy, believed that this rise was based on the genius of many generations through the ages, so that the superiority was achieved by the collective Roman spirit and Roman values in Rome's past. He therefore acted with a conscious program against the Roman aristocracy, which he believed had gone astray. Cato is best known for his personal enmity with Scipio Africanus, but he was also at odds with the powerful and influential families and individuals in Roman politics who came from the Scipio's rival families.

Cato, who made a career in Rome with his legal and rhetorical skills, filed lawsuits in his political life to dismiss and convict many people who abused their public office. Cato, who fought with the influential figures of Rome in the political arena, was himself a defendant in nearly fifty cases. The reason for Cato's enmity with the Scipio family was the danger of the Roman collective identity, the *res publica*, being replaced by individuality, the monarchy, with its legendary personalities. Cato was against the abuse of power in the nobility and the tendency for individuality to turn into tyranny, but he was also against the privileges of birth as a *novus homo* (new man). Cato saw moral degeneration and individualism in the Roman aristocracy as a political threat, which is why he opposed highly influential figures in his time, such as Scipio Africanus. While Cato ostensibly defended the *mos maiorum* in a moral tone, he actually defended collective authority and the Republic's social and political structure. In this respect, it would not be correct to see Cato simply as an enemy of Greek culture. On the contrary, he was an intellectual committed to preserving Roman identity and values. Cato focused on the dangerous aspects of the monarchical principle within the Republic system, on the philhellenic attitude of the aristocracy, which saw Hellenic culture as a means of superiority over its rivals at Rome and as a means of joining the Hellenistic world outside and on the threat of aristocratic rivalry to the meritocratic practices.

In conclusion, in the second century BCE, when Roman values began to lose their importance and Roman identity was being redefined in the Hellenistic world, Marcus Porcius Cato raised awareness of Romanness and created awareness for the preservation of Roman values and character through various activities in the social, political and intellectual spheres. The openness to innovation and change, an important Roman talent, was shared by Cato as an advanced example. However, unlike the aristocracy, which did not see Hellenic cultural competition and Hellenism as a serious problem, he was conservative in preserving the Roman values and the old way of life he represented. In opposing Hellenic cultural influence, it obtained its ammunition from the Hellenes. He opposed Greek language, rhetoric, thought and lifestyle with Latin literature adapted from Hellenic models. He was considered a conservative because he defended old Rome against the negative effects of Hellenism. In many respects he was actually an innovator. In his conservative stance, he brought Roman identity and values to the fore. In short, by Cato's time Rome had become the new centre of power in the Hellenistic world and was undergoing significant cultural change. In the midst of this change, Cato sought to preserve the Republic and the functioning of its institutions. As a character archetype representing ancient Rome, he is remembered for his efforts to raise Roman consciousness and identity.